

SMÄRRE MEDDELANDEN

DEN ÄLDSTA KYRKOPYGGNADEN VID SVERKERSGÅRDEN

I ALVASTRA

Sten Anjou har i Fornvännen¹ framlagt ett mycket intressant uppslag rörande tolkningen av de byggnadslämningar i Alvastra, vilka gå under namn av *Sverkersgården*. I motsats till vad som tidigare antagits har Anjou velat göra gällande, att byggnaden utgjort en liten romansk kyrka med krypta, medan Otto Frödin tolkat densamma såsom ett dubbelkapell, till vilket i väster fogats en mer eller mindre provisorisk tillbyggnad. Anjou har vidare sökt göra troligt att kryptkyrkan ifråga byggts av cisterciensermunkarna och rent av utgjort deras äldsta kyrkoanläggning, vilken de emellertid senare övergivit för det klosterbyggnadskomplex, vars rester genom Frödins grävningar blivit blottade.

Frödin² har utförligt bemött Anjous teser och i den mån saken gäller frågan om cisterciensernas medverkan, så vitt jag kan se, på ett oemotsägligt sätt. Beträffande tolkningen av den viktigaste delen av byggnadslämningen, det i marken till hälften nedsänkta östliga partiet med dess absid och fyra pelarebaser förefaller mig emellertid Anjous uppslag ha ganska stora utsikter att stå sig. Det torde nämligen vara otvivelaktigt att tolkningen såsom *krypta* är riktig. Sedan tanken väl är framkastad kan knappast någon annan tydning vara möjlig. De tvenne trappnedgångarna å ömse sidor om en bastant murklack erinra osökt om anordningarna i Lunds domkyrka — med alla de förvandlingar som helt naturligt måste göras med den reduktion av måtten som här är fråga om. Ehuru jag själv tidigare accepterat tolkningen dubbelkapell kan jag nu, sedan Anjous tydning givits, icke tvivla på att den senare är riktig och kommer att allmänt godtagas.

Däremot förefalla mig de slutsatser, som Anjou ansett sig böra draga i övrigt, mera tvivelaktiga. Att ett kor med så ståtlig krypta skulle kunna från början vara planlagt för ett lilleputtlånghus sådant som byggnadspartiet i väster förefaller orimligt, så mycket mera som Frödin klart påvisat detta partis starkt provisoriska karaktär. Accepterar man kryptteorien så synes därav omedelbart böra följa, att koret och kryptan utgöra delar av en tilltänkt, ganska stor kyrkobyggnad, vilken tydligen av en eller annan anledning icke kommit till utförande utan i stället ersatts med en nödortftig västlig utbyggnad.

Kryptbyggnaden — som jag nu anser mig böra kalla den — tillhör utan gensägelse den grupp av kyrkor, vilka jag tidigare sökt hänföra huvudsak-

¹ "Sverkersgården" i Alvastra — en kryptkyrka, Fornvännen 1933, s. 157 ff.

² Den äldsta klosterkyrkan i Alvastra, Fornvännen 1933, s. 168 ff.

ligen till 1100-talets förra hälft och vilka kännetecknas av tuktstensmurverk i smått förband med hörnkedjor, omfattningar m. m. i huggen sten samt vilken står i mer eller mindre starkt beroende av Lunds domkyrka i dennas äldsta skick eller i det lombardiska ombyggnadsskedet. Se vidare bifogad rekonstruktionsskiss med text.

Vad som försiggått i Alvastra skulle sålunda vara, att en storartad kyrkoanläggning — sannolikt ett av konung Sverker d. ä:s byggnadsföretag — råkar i stockning sedan endast koret, eller måhända endast kryptan blivit färdig. Det är ganska rimligt att tänka sig, att anledningen till avbrottet kan hava varit det andra stora byggnadsföretaget i Alvastra, klosteranläggningen. Den nya, långt mera storslagna stiftelsen har skjutit undan den först tillänkta.

Men vad kan denna då hava avsett? En kyrka med krypta — kung Sverkers gravkyrka? Där om veta vi intet, men måhända kunde man våga det antagandet att den märkliga, vid huvudändan rundade, mot fotändan avsmalnande tumbalockhäll, som Frödin anträffat i klostrets kapitelsal i sekundärt läge, ursprungligen varit avsedd för kung Sverkers grav i kryptkyrkan. Dess form överensstämmer nämligen direkt med de båda äldsta *gravarnas* i det kungliga gravkapellet i Vreta, varav den ena med en viss grad av sannolikhet antagits gömma stoftet av konung Inge d. y., Sverkers drottningens första gemål.

Men varför skulle då tanken på en konung Sverkers gravkyrka så helt hava avskrivits till förmån för det lilla gravkapellet nere vid stranden? Ja, Frödins tanke om att detta kapell byggs på själva mordplatsen skulle kunna ge förklaringen.

Ovanstående vill endast vara ett försök till utbyggnad av Anjous intresanta teori om kryptkyrkan under beaktande av Frödins kritik därav. De många svåra detaljproblemens lösning komma måhända att göra detta försök orimligt.

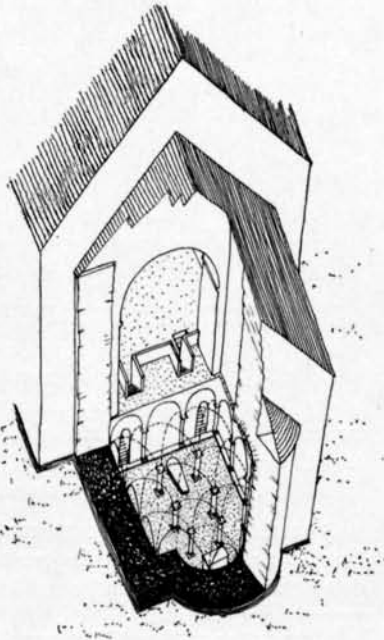

Fig. 1.

Försök till rekonstruktion av kor och krypta i Sverkersgårdens i Alvastra kyrka. Skematiskt perspektiv med partiellt snitt genom koret och kryptan. Den i Alvastra kloster anträffade gravstenen med avrundad huvudända förslagsvis inlagd såsom utmärkande en förnäm gravplats i kryptan.

Erik Lundberg.